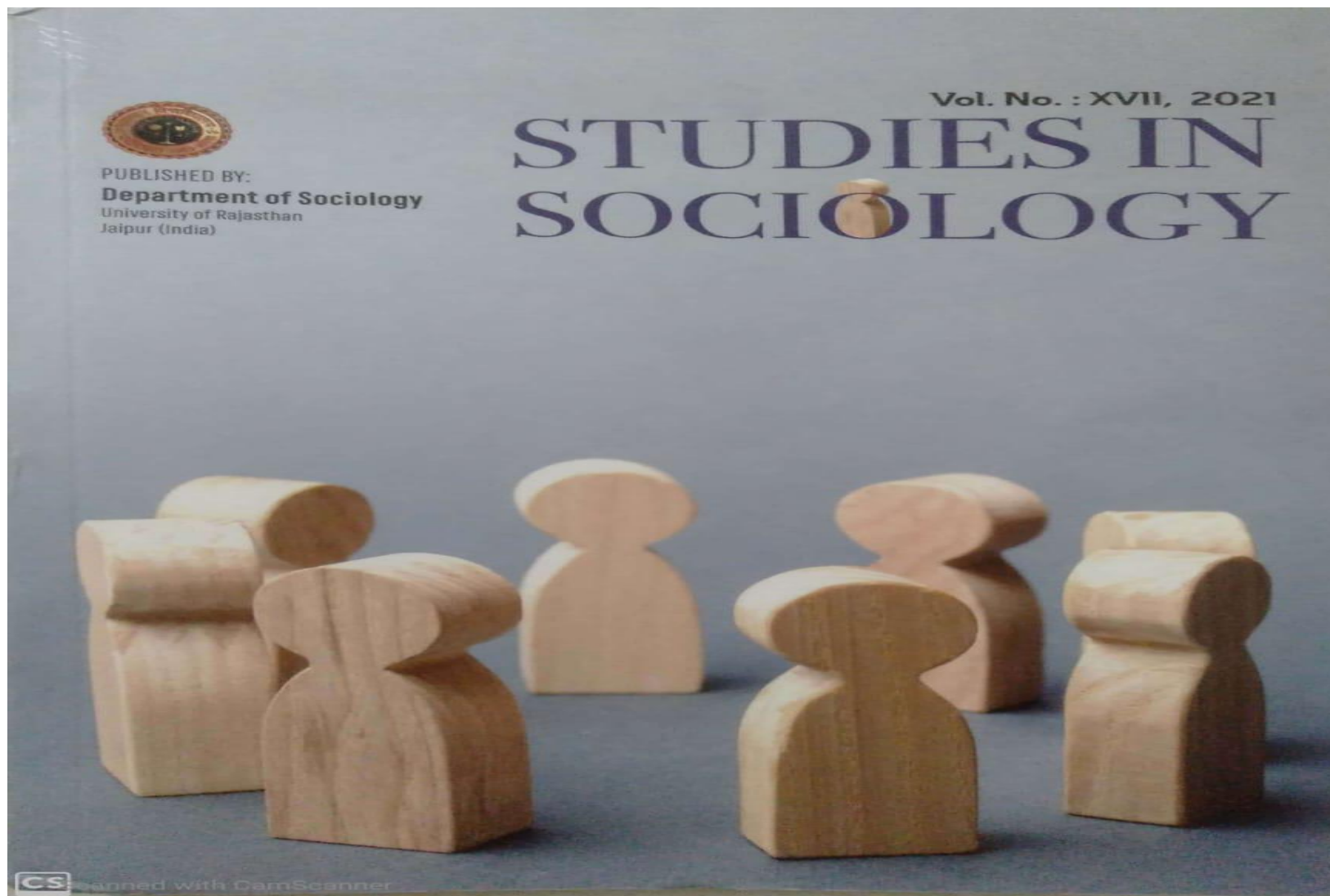

3.3.2: Number of Research Papers per Teachers in the Journals Notified on UGC Website during the Year 2022-23

Sr. No.	Title of Paper	Name of the author/s	Department of the Teacher	Name of Journal	Year of publication	ISSN number	Link to the recognition in UGC enlistment of the Journal
1.	Challenges and Developmental Alternatives of Environment, Sustainability And Climate Change: A Socio-Historical Analysis	Dr. B. M. Birajdar	History	STUDIES IN SOCIOLOGY	2022-23	2349-0810	https://drive.google.com/file/d/18yhE54Ofm17r2SuSzBeoEfpIcyH80Xkk/view?usp=share_link
2.	Some results on ψ -HilferVolterra-Fredholm fractional integro-differential equations	Dr. S. R. Tate	Mathematics	Journal of Advanced Mathematical Studies	2022-23	2065-5851	http://fairpartners.ro/upload_poze_documente/files/volumul%2016%2C%20nr.%201/7_Kharat.pdf
3.	WASUNDHARA PATWARDHAN YANCHE NATYALEKHAN	Dr. C. S. Kambale	Marathi	RESEARCH JOURNEY	2022-23	2348-7143	https://kvmwai.edu.in/KVM/
4.	BHINNBHASHIK SAHITYACHI BHASHANTARE	Dr. C. S. Kambale	Marathi	SHIVIM SANSHODHAN PATRIKA	2022-23	2319-6025	https://kvmwai.edu.in/KVM/Research_Paper_Publication
5.	Concept of Sustainable Development and Delineation of Environment in Indian History: A Holistic Approach	Dr. B. M. Birajdar	History	Education and Society	2022-23	2278-6864	https://drive.google.com/file/d/1KWH82c7c6IE-3oH4FpXJbIKt0ISOLQ6I/view?usp=drive_link

1)Dr.B. M. Birajdar

STUDIES IN SOCIOLOGY

Peer Reviewed Journal

Vol. No.: XVII, 2021

CONTENTS

Editorial <i>Rashmi Jain</i>	01-04
Illegal Migrants, Law and Globalization <i>Rashmi Jain</i>	05-19
E-education System: How Much Near, How Much Far? <i>Ambika Dhaka</i>	20-28
Impact of the Covid-19 Pandemic on Women's Reproductive Health: Results from Global and National Reports and Researches <i>Anuradha Sharma & Amithy Jasrotia</i>	29-38
Leisure Pattern of Pastoral Nomads: A Study of Leisure Among Raikas <i>Pragya Sharma</i>	39-57
Challenges and Developmental Alternatives of Environment, Sustainability and Climate Change: A Socio-historical Analysis <i>Bhimashankar Birajdar</i>	58-68
Gender Equality through Innovations: An Emerging Approach <i>Sumitra Sharma</i>	69-80
Contribution of Tourism in Achieving Sustainable Development <i>Shruti Tandon</i>	81-89
Effect of Community Participation on Sustainability of Community Development - A Social Work Intervention <i>Kratika Vats & Dr. Satender</i>	90-98
Slums and Sanitation Challenge: A Sociological Study of Slums in Jaipur <i>Lokeshwari</i>	99-109
Online Learning During The Covid 19 - Challenges and Solutions for School Education in India <i>Naveen Choudhary</i>	110-120

CHALLENGES AND DEVELOPMENTAL ALTERNATIVES OF ENVIRONMENT, SUSTAINABILITY AND CLIMATE CHANGE: A SOCIO-HISTORICAL ANALYSIS

Bhimashankar Birajdar

Abstract

Global climate change is one of the biggest challenges confronting humankind in contemporary times. It is observed that the phenomenon of climate change has been adversely influenced by frequent human interventions. The threats of global climate change and their implications are not only restricted to a particular continent or region but they have crossed transnational boundaries. The present article attempts to explore the impact of global climate change and also attempts to find appropriate alternatives in the context of developing countries like India. The case of Maharashtra is used to understand the impact of climate change on a micro level. A concentrated rethinking is required to mitigate the impact of climatic variations ranging from global to local level. Developmental models and discourses more suited to the local conditions should be used and implemented by the Central government, state government agencies, other bodies and policymakers. The article uses a socio-historical approach to understand the issues related to global climate change and further recommends sustainable developmental models and paradigms, especially in the state of Maharashtra.

Keywords: *COVID-19, Climate Change, Health Risk, Migration, Adaptation, Sustainability, Social Inequities, Jobless Growth*

Introduction

History is the story of man living in societies. It is one of the popular notions widely prevalent and concerned with the historical interpretation. Sociology is one of the prominent auxiliary sciences of history influencing consistently the social structures, patterns, and fabrics in the historical phenomenon. Ramachandra Guha, a renowned environmental historian states that the 'causes and consequences of environmental degradation are indeed research problems of the social sciences within its purview' (Guha, 1998: 01-02). However, it is noteworthy here that the social science community is not much aware of the environmental crisis. They have contributed little to it.

- Sathaye J., Shukla P. R. and Ravindranath N. H. 2006. 'Climate Change, Sustainable Development and India: Global and National Concerns', *'Current Science'*, Vol. 90 No. 03, 10th Feb., 2006, pp.314-25
- Sen R., Bhagawat C. and Nazareth D. 2021. *Climate Change Impacts On Maharashtra Agriculture*, Institute for Sustainable Communities
- TERI.2014. *Assessing Climate Change Vulnerability and Adaptation Strategies for Maharashtra: Maharashtra State Adaptation Action Plan on Climate Change (MSAAPC)* New Delhi: The Energy and Resources Institute. 306 pp. [Project Report No. 2010GW01]
- Vanitha B. 2014. 'Environmental Policies for Green Jobs', in 'Climate Change Crisis: Challenges and Options', Annamalai S. and Mani N. (Ed.), N. Delhi, Series Publications, pp. 33-39
- Waslekar S. 2011. '*Eka Dishecha Shodh*' ('In Search of a Path'), Pune, Rajhansh Prakashan.
- WCED. 1987. (World Commission on Environment and Development): '*Our Common Future*', (The Brundtland Report), Norway.

Bhimashankar Birajdar is Research Scholar in Environmental and Ecological History Department of History, Kisan Veer Mahavidyalaya, Maharashtra. The author can be reached at bmbirajdar83@gmail.com

J. Adv. Math. Stud.
Vol. 16(2023), No. 1, 66-76
<http://journal.fairpartnersa.ro>

**SOME RESULTS ON ψ -HILFER VOLTERRA-FREDHOLM FRACTIONAL
INTEGRO-DIFFERENTIAL EQUATIONS**

V.V. KHARAT, SHIVAJI TATE, M.T. GOPHANE AND M.A. GANDHI

ABSTRACT. This paper is devoted to investigate the existence, uniqueness, estimates on the solution and continuous dependence of solution of Volterra-Fredholm fractional integro-differential equations involving ψ -Hilfer fractional derivative. Our results are based on the Banach fixed point theorem and integral inequality of mixed type.

REFERENCES

- [1] S. Abbas, M. Benchohra, J. Lazreg and Y. Zhou: *A survey on Hadamard and Hilfer fractional differential equations: Analysis and stability*, *Chaos Solitons Fractals*, **102**(2017), 47-71.
- [2] R. Almeida, A.B. Malinowska and T. Ombrajewicz: *Fractional differential equations with dependence on the Caputo-Katugampola derivative*, *J. Comput. Nonlinear Dynamics*, **11**(2016), No. 6, Article ID 061017, 11 pages.
- [3] D. Baleanu and A.M. Lopes (Eds.): *Applications in Engineering, Life and Social Sciences*, De Gruyter, 2019 (HFCA 7).
- [4] D. Baleanu, Z. Güveng and J. Machado (Eds.): *New Trends in Nanotechnology and Fractional Calculus Applications*, Springer, New York, 2010.
- [5] S. Harikrishnan, K. Shash and K. Kanagarajan: *Study of a boundary value problem for fractional order ψ -Hilfer fractional derivative*, *Arab. J. Math.* (Springer), **9**(2020), 589-596.
- [6] S. Harikrishnan, K. Kanagarajan and D. Vivek: *Existence and stability results for boundary value problem for differential equation with ψ -Hilfer fractional derivative*, *J. Appl. Nonlinear Dyn.*, **8**(2019), No. 2, 251-259.
- [7] K. Karthikeyan and J.J. Trujillo: *Existence and uniqueness results for fractional integro-differential equations with boundary value conditions*, *Commun. Nonlinear Sci. Numer. Simul.*, **17**(2012), No. 11, 4037-4043.
- [8] S.D. Kendre and S.G. Latpate: *On some mixed integral inequalities and its applications*, *Theoretical Math. Appl.*, **5**(2015), 1-14.
- [9] S.D. Kendre and V.V. Kharat: *On nonlinear mixed fractional integro-differential equations with non-local condition in Banach spaces*, *J. Appl. Anal.*, **20**(2014), No. 2, 167-175.
- [10] V.V. Kharat: *On existence and uniqueness of fractional integro-differential equations with an integral fractional boundary condition*, *Malaya J. Mat.*, **6**(2018), No. 3, 485-491.
- [11] V.V. Kharat, D.B. Dhaigude and D.R. Hassibe: *On nonlinear mixed fractional integro-differential inclusion with four-point nonlocal Riemann-Liouville integral boundary conditions*, *Indian J. Pure Appl. Math.*, **50**(2019), 937-951.
- [12] V.V. Kharat and S. Tate: *Ulam stability for a class of nonlinear mixed fractional integro-differential equations*, *Nonlinear Stud.*, **27**(2020), No. 3, 811-821.
- [13] A.A. Kilbas, H.M. Srivastava and J.J. Trujillo: *Theory and applications of fractional differential equations*, Elsevier B.V., 2006 (NHMS 207).

Received: July 28, 2022. Revised: December 26, 2022.

2010 Mathematics Subject Classification: 26A33, 34A08, 34A12, 34A40.

Key words and phrases: ψ -Hilfer fractional integro-differential equation, inequality, Banach fixed point theorem, estimate of solution, continuous dependence.

- [14] E.C. De Oliveira and J.C. Sousa: *Ulam-Hyers-Rassias Stability for a Class of Fractional Integro-Differential Equations*, Results Math., **73**(2018), Art. No. 111.
- [15] D.B. Pachpatte: *Properties of some ψ -Hilfer fractional Fredholm-type integro-differential equations*, Adv. Oper. Theory, **6**(2021), Art. No. 7, 14 pages.
- [16] I. Petráš (Ed.): *Applications in Control*, De Gruyter, 2019 (HFCA 6).
- [17] M.D. Qassim, K.M. Furati and N.E. Tatar: *On a differential equation involving Hilfer-Hadamard fractional derivative*, Abstr. Appl. Anal., **2012**(2012), Article ID 391062, 17 pages.
- [18] S.G. Samko, A.A. Kilbas and O.I. Marichev: *Fractional Integrals and Derivatives: Theory and Applications*, Gordon and Breach Science Publishers, 1993.
- [19] J.C. Sousa and E.C. De Oliveira: *On the ψ -Hilfer fractional derivative*, Commun. Nonlinear Sci. Numer. Simul., **60**(2018), 72-91.
- [20] J.C. Sousa, F.G. Rodrigues and E.C. De Oliveira: *Stability of the fractional Volterra integro-differential equation by means of ψ -Hilfer operator*, Math. Methods Appl. Sci., **42**(2019), No. 9, 3033-3043.
- [21] J.C. Sousa and E.C. De Oliveira: *A Gronwall inequality and the Cauchy type problem by means of ψ -Hilfer operator*, Differ. Equ. Appl., **11**(2019), No. 1, 87-106.
- [22] R. Subashini, C. Ravichandran, K. Jothimani and H.M. Baskonus: *Existence results of Hilfer integro-differential equations with fractional order*, Discrete Contin. Dyn. Syst., **13**(2020), No. 3, 911-923.
- [23] S. Tate, V.V. Kharat and H.T. Dinde: *On nonlinear mixed fractional integro-differential equations with positive constant coefficient*, Filomat, **33**(2019), No. 17, 5623-5638.
- [24] S. Tate, V.V. Kharat and H.T. Dinde: *On nonlinear fractional integro-differential equations with positive constant coefficient*, Mediterr. J. Math., **16**(2019), No. 2, Art. No. 41.
- [25] S. Tate, V.V. Kharat and H.T. Dinde: *A nonlocal Cauchy problem for nonlinear fractional integro-differential equations with positive constant coefficient*, J. Math. Model., **7**(2019), No. 1, 133-151.
- [26] S.R. Tate and H.T. Dinde: *Ulam stability for nonlinear fractional integro-differential equations with constant coefficient via Pachpatte's inequality*, J. Math. Model., **8**(2020), No. 3, 257-278.
- [27] S. Thabet, B. Ahmad and R.P. Agrawal: *On abstract Hilfer fractional integro-differential equations with boundary conditions*, Arab J. Math. Sci., **26**(2019), 107-125.
- [28] H.L. Tidke: *Existence of global solutions to nonlinear mixed Volterra-Fredholm integro-differential equations with nonlocal conditions*, Electron. J. Differential Equations, **2009**(2009), No. 55, 1-7.
- [29] J. Wang and Y. Zhang: *Nonlocal initial value problems for differential equations with Hilfer fractional derivative*, Appl. Math. Comput., **266**(2015), 850-859.

Department of General Science & Engineering
N. B. Navde Sindhul College of Engineering
Kopasa, Solapur, Maharashtra, India
E-mail address: vvkvinod90@gmail.com

Department of Mathematics,
Kisan Vee Mahavidyalaya, Wai 412803, Maharashtra, India
E-mail address: tateshivaji@gmail.com

Department of Mathematics
Shriyaji University
Kolhapur, Maharashtra, India
E-mail address: gsachchindra@gmail.com

Department of Mathematics
Pargunadevi Abhigyanee Bahar Solapur University
Solapur, Maharashtra, India
E-mail address: nadhavigandhi17@gmail.com

International Research Fellows Association's
RESEARCH JOURNEY

International E-Research Journal
Peer Reviewed, Referred & Indexed Journal

Vol. 9, Issue-4

Multidisciplinary Issue

Chief Editor -
Dr. Dhanraj T. Dhangar,
Assist. Prof. (Marathi)
MGV's M.S.G. Arts, Science & Commerce College,
Malegaon (Camp), Dist - Nashik [M.S.] India.

Executive Editors :
Dr. Rajay Pawar, Goa (Konkani)
Dr. Tejesh Beldar, Nashikroad (English)
Dr. Gajanan Wankhede, Kinwat (Hindi)
Mrs. Bharati Sonawane, Bhusawal (Marathi)

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No.
English Section			
1	Species of the Myxomycetes Recorded from Jalgaon, Maharashtra (India)	Patnadevi Forest Dist. N. V. Chimankar	05
2	A Study of Women's Marginalized Desires with reference to the Short Stories of Githa Hariharan and Kate Chopin	Dr. Vidya Verma, Dr. Yogita V.	4 / 204
3	Diaspora Literature and Methods of Writings	Dr. Waman Jawa.	
4	Cultural Impact and Reception of the Television Series Dexter in Indian and Western Society	Dr. Ashish Pandey	20
5	A Study of Spirituality among Male and Female College Student	Dr. Kalpana Vitore	26
6	How the COVID-19 Challenges become the Opportunities for Sustainable Entrepreneurship.	Babli Jha, Manisha Bhosale	29
7	E-Library as Learning Resources	Mr. Lalit Sonawane, Dr. Anil Chaudhari	34
8	Socio-Legal Issues of Cyber Security in India	Dr. N. D. Jadhav	39
हिंदी विभाग			
9	महादेवी वर्मा के रेखाचित्रों में पशु-पक्षियों का स्थान	डॉ. सरोज सोलंकी	44
10	अंतिम पलक के हिंदी उपन्यासों में चित्रित धार्मिक मजदूर	डॉ. शिवराज मानकरे	46
11	शंरी दरबारा उपन्यास में समकालीन राजनीति का चित्रण	डॉ. अशोक पवार	51
12	'रेडन पर रघु' उपन्यास पर भ्रूणहर्षण का प्रभाव	डॉ. सरला तुपे	54
13	जाति के अहं ने मानवता का संघा पीट दिया	डॉ. शिरा पीठकणे	59
14	स्वातंत्र्योत्तर हिंदी काव्य में नरमण का अतिशक्ति	डॉ. स्त्री. डी. सुर्ववंशी	63
15	सुरजराज चौहान के काव्य में डॉ. अवेदकर के विचार	डॉ. अशोक पवार	66
16	२१ वीं सदी की हिंदी भाषा पर आधुनिक तकनीक का प्रभाव	डॉ. सुरज चौधुरे	70
मराठी विभाग			
17	साहित्याची संस्कृती आणि संस्कृतीचे साहित्य	डॉ. अनमोल मोडे	75
18	लोकनाट्य लढावा : संकल्पना व स्वरूप	डॉ. नितीन मोटे	80
19	भाऊ पाठ्ये आणि भालचंद्र नेमाटे यांच्या कादंबरीतील साम्य-भेद याचा शोध	सुहास पाटील	86
20	संत तुकाराम महाराज व राष्ट्रमंत तुकडोजी महाराज यांच्या साहित्यातील धर्मग्रंथांची जाणीव	डॉ. मनोज डोणे	93
21	समकालीन मराठी कविता	डॉ. विजय केसकर	98
22	'महानिर्वाण' : निर्वाणाने ह्याम्य-लोकान्तक नाट्य	डॉ. नितीन मोटे	107
23	डॉ. अनिल अक्कट यांच्या लेखनाची वाढू मधील गुणवत्ता	डॉ. किरण सानोडकर	112
24	२१ व्या शतकातील मराठी धार्मिक कादंबरीतील लेखकरी: समाज व संस्कृती	डॉ. आष्या भाने	118
25	धार्मिक व्यवस्थेतील दलित स्त्रीचे शोधण - राष्ट्रवेळ	डॉ. राजेंद्र करनकाळ	123
26	कर्मधरा पटवर्धन यांचे नाट्यलेखन	डॉ. चंद्रकांत कांबळे	127
27	वैचारिक लेखन : संकल्पना स्वरूप आणि वाटचाल	डॉ. उज्वला साहणे	132

वसुंधरा पटवर्धन यांचे नाट्यलेखन

डॉ.चंद्रकांत संकर कांबळे

विभागाध्यक्ष, मराठी विभाग

किशन वीर महाविद्यालय, वाई, जि.सातारा

धमणखवनी - ९४०३३४४५७६

मेल- kamble.chandrakant971@gmail.com

वसुंधरा पटवर्धन या मराठी साहित्यप्रेमी रमिकांना परिचित आहेत, त्या विशेषकरून कथानेखिका म्हणून, परंतु कथाकार म्हणून महत्वपूर्ण कामगिरी बजावणाऱ्या वसुंधरा पटवर्धन यांनी 'नाटक' हा वाद्यप्रकाराकरी हाताळला आहे. कथेच्या घांतात त्यांना जसे यश मिळाले, त्याप्रकारचे यश त्यांना नाट्यलेखनाच्या घांतात जरी मिळाले नसले, तरी त्यांच्या नाट्यलेखनाला दुय्यम मानता येणार नाही. 'हिरकणी' हे एकमेव नाटक व 'आग्निनाथ' हा एकांकिकासंग्रह जिज्ञिणाऱ्या वसुंधरा पटवर्धन यांनी मानवी जीवनातील नाट्य आपल्या नाट्यलेखनातून अचूकपणे टिपले आहे.

'हिरकणी' या नाटकाचे कथानक बाबीकाका या वयोवृद्ध व्यक्तिरेखेच्या भावजीवनाशी संबंधित आहे. दोन मुलांना जन्म देऊन बाबीकाकांची पत्नी जेव्हा मृत्यू पावते, तेव्हा आपल्या मुलांना मावस आई लकी म्हणून ते दुसरे लग्न करण्याच्या भानगरीत पडत नाहीत, आपल्या मुलांमध्ये ते रमण्याचा प्रयत्न करतात, नंतर मुले सोटी होतात, त्यांचे विवाह होतात, परी मुला येतात, तेव्हा आपल्या कर्तव्यपूर्तीचे समाधान बाबीकाकांना वाटते. परंतु कर्तव्यपथ अगणारे बाबीकाका पत्नीच्या मृत्यूनंतर मात्र आपल्या भावनेला आवर घालू शकत नाहीत, त्यांचे एका स्त्रीशी प्रेमसंबंध जुळतात व त्या दोघांना सुमन नावाची मुलगी होते. सुमनच्या आईच्या मृत्यूनंतर आपल्या हयातील सुमनचे लग्न व्हावे, तिचा संसार उभा राहावा, अशी त्यांची मनोमन इच्छा असते. तिच्या भल्यामाठी त्यांचा जीव तळमळी. वयोवृद्ध बाबीकाकांचे विजिन वामने पाहून कुटुंबात ताणतणाव निर्माण होतो, परंतु त्यांच्या विजिन वामण्याचा उलगडा काही काळानंतर होतो.

विवाह न करता निर्माण झालेल्या संततीला समाजमान्यता नसली, तरी बाबीकाका आपली जबाबदारी टाळत नाहीत. विधनाथ व मनोहरना पिल्याची माया देणारे बाबीकाका सुमनवरही तेवढीच किंबहुना अधिक माया करतात, आपुण्याच्या उत्तरार्धात परार्धीन असलेल्या वयोवृद्ध बाबीकाकांना सुमनला काही देणे शक्य नसल्याने, परार्धीन काही वस्तू खोसून देण्याचा प्रयत्न करतात. ते म्हणतात, "तिचे लग्नकार्य मला केले पाहिजे, त्या लग्नासाठीच मी पैसे जमवत होतो. मग मला कोणी खोर म्हणो, दरोदेखोर म्हणो, चोरी म्हणो, काही म्हणो. पण माझ्या पोटच्या मुलीचे लग्न व्हावे, तिचा संसार उभा राहावा, तिनं संभावित जीवन जगावे, एवढी माझ्या जीवाची तळमळ आहे." सुमनच्या भल्यामाठी परार्धीन पैशांची व वस्तूंची केलेली खोरी बाबीकाकांना खोरी वाटत नाही, आपले कर्तव्य पार पाडण्यासाठी ते घटपटताना दिसतात.

सुमनच्या आईवर व सुमनवर बाबीकाकांचे प्रेम व माया असली, तरी सामाजिक बंधनामुळे त्यांना ती उपटपणे शक्य करणे कठीण जाते. परंतु प्रेम आणि सामाजिक बंधन या काबीत सापडलेले बाबीकाका आपल्या नात्याला महत्व देतात. सुमनच्या आईवर प्रेम असूनही सामाजिक बंधनामुळे शक्य करता न आलेल्या बाबीकाकांना आपल्या मुलीचे रीतसर लग्न व्हावे, अशी इच्छा असते.

आपल्या बटिलांचे एका स्त्रीवर प्रेम होते व त्यांना सुमन नावाची मुलगी आहे, हे जेव्हा काही काळानंतर मनोहरना व त्यांच्या पत्नीला म्हणजेच अनकान्ता समजते, तेव्हा त्यांना बाबीकाकांच्या आचरत वामण्याचा संताप येतो. ते पर सोडून जाण्यास तयार होतात. याच्याउलट बाबीकाकांचा खोसला मुलगा विधनाथ व त्याची पत्नी पावती हे मात्र बाबीकाकांच्या अमत्कारिक वामण्यातील प्रत्येक सोपे समजून घेऊन,

वसुंधरा पटवर्धन यांनी नवशुनीय यज्ञ संघातून केले असले, तरी त्यांना नाटकाच्या क्षेत्रात कारभार पत्र मिळाले नाही. स्वतःच्या मर्यादांची त्यांना जाणीव असल्यामुळेच की काय, त्यांनी नाट्यलेखनाकडे कारभार पत्र मिळाले नाही. स्वतःच्या मर्यादांची त्यांना जाणीव असल्यामुळेच की काय, त्यांनी नाट्यलेखनाकडे कारभार पत्र दिले नाही. नाटकाच्या क्षेत्रात वसुंधराबाईंचे उच्च स्थान नसले, तरी कथाबाहुवाणीत त्यांच्या स्थानाचा जराही अंदाज पोहचत नाही, असे म्हणता येईल.

संदर्भ :

१. पटवर्धन वसुंधरा, 'हिरकणी', मुंबई १९६१, पृ.५१
२. पटवर्धन वसुंधरा, 'हिरकणी', दोन खण्ड, मुंबई, १९६१
३. फडके.ना.सी. 'प्रतिभा साधन', पुणे, १९६३, पृ. १९२
४. 'मराठी नाट्यलेख', संपा.प्रमोद. सी.एच.इतर, पुणे १९६४, पृ. २८
५. कुलकर्णी. वा.न. 'बाहुवाणी मते आणि मतभेद', मुंबई, पृ.९६

4)Dr. C. S. Kamble

जर्मन, रशियन व इंग्रजीमधील भाषांतरित कथा

डॉ. चंद्रकांत शंकर कांबळे

मराठी विभागप्रमुख, किशन वीर महाविद्यालय, वाई.

प्रस्तावना

आपल्याला काही भाषा ज्ञात असल्या तरी, अनेक भाषा अवगत नसतात. अशावेळी अवगत असलेल्या भाषेमध्ये भाषांतर असेल तर त्या देशाची संस्कृती समजून घेणे सोयीचे होते. आज अनेक भारतीय भाषांमध्ये उत्तमोत्तम ग्रंथांची भाषांतरे झाली आहेत. कोणत्याही देशातील एखादी साहित्यकृती जेव्हा निर्माण होते, तेव्हा तिच्यात त्या देशाची संस्कृती प्रतिबिंबित होत असते. भाषांतर म्हणजे, मूळ भाषेतील मजकूर अथवा आशय आपल्याला अपेक्षित असलेल्या दुसऱ्या भाषेत व्यक्त करण्याची कला होय. भाषांतराची व्याख्या करताना माया पंडित म्हणतात, भाषांतर करताना एका भाषिक कृतीतील अर्थसंभार दुसऱ्या भाषिक कृतीत जसाच्या तसा सायला हवा, ही अपेक्षाच व्यर्थ आहे. एका भाषिक कृतीतील अर्थाला शक्य तितका सममूल्य (EQUIVALENT) ठरेल असा अर्थसंभार दुसऱ्या भाषिक कृतीत ग्रंथित करणे म्हणजे भाषांतर होय.^१ माया पंडित यांचे विचार हे ललित व ललितेतर साहित्यकृतीशी संबंधित आहेत. एका भाषेतून दुसऱ्या भाषेत अर्थाचे संक्रमण होताना मूळ आशयाला कोणताही धक्का लागणार नाही, याची दक्षता भाषांतरकाराला घ्यावी लागते.

भाषांतर प्रक्रिया ही बरबर भासते तितकी साधी व सुलभ नसून ती अतिशय गुंतागुंतीची आहे. या संदर्भात सी. के. रेबीन म्हणतात, translation is process by which a spoken or written utterance takes place in one language which is intended and presumed to convey the same meaning as a previously existing utterance in another language^२ भाषांतर संदर्भात अनेक अभ्यासकांनी व्याख्या करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. या व्याख्यांच्या आधारे भाषांतराची संकल्पना कशा स्वरूपाची आहे, हे समजण्यास मदत होते.

भाषांतर म्हणजे एका भाषेतील कलाकृती दुसऱ्या भाषेत आणणे एवढाच अर्थ नाही, तर मूळ कलाकृती सामाजिक, राजकीय, ऐतिहासिक वातावरणातील निर्मिती असते. अशा कलाकृतीला भाषांतरकाराने पूर्णपणे न्याय दिला पाहिजे. ललित वाङ्मयाचे भाषांतर करणे किती अवघड असते व तुलनेने ललितेतर वाङ्मयाचे भाषांतर सोपे असते याची तुलना विश्वकोशात येताना दिसते. विज्ञान, इतिहास,

प्रस्तुत कथा ही युद्धभूमीवर मृत्युमुखी पडलेल्या सैनिकांवर आधारित असून, युद्धाची भयानकता व सैनिकांचे मृत्यू या घटना कथेच्या केंद्रस्थानी आहेत. समारोप

आजच्या जागतिकीकरणाच्या काळात भाषांतरित साहित्याला विशेष महत्त्व आहे. वेगवेगळ्या भाषांमधील सकस साहित्य मराठी भाषेत आल्यामुळे, भाषेच्या विकासाबरोबरच वाचकांची आवडही विस्तारताना दिसते. जर्मन, रशियन व इंग्रजी भाषेतून मराठीत भाषांतरित झालेल्या कथांमधून त्या त्या देशाच्या संस्कृतीचे दर्शन घडताना दिसते. कथेचे विषय मांडण्याच्या पद्धती यांमध्येही विविधता असल्याचे दिसून येते.

संदर्भ :

- १) काळे, कल्याण ; सोमण, अंजली (संपा.) १९९७: भाषांतर मीमांसा, प्रतिमा प्रकाशन पुणे. पृ. १७४
- २) फाटक, म.वि ; ठकार, रजनी (संपा.) १९८७ : भाषांतर शास्त्र की कला, वरदा बुक्स पुणे. पृ. ९
- ३) मराठी विश्वकोश, भाषांतर, मायाजालावरून उद्धृत.
- ४) डहाके, वसंत आबाजी : २०११: मराठी समीक्षेची सद्यस्थिती, पाप्युलर प्रकाशन मुंबई, पृ. २१२
- ५) मेहता, अमृत (संपा.) १९९९ : रॉबर्टमूजिल, साल्तीकोव शिद्रिन आणि अर्नेस्ट हेमिंग्वेच्या कथा, दिलीपराज प्रकाशन पुणे. पृ. २३
- ६) तत्रैव, पृ. २४
- ७) तत्रैव, पृ. २८, २९
- ८) तत्रैव, पृ. ७३
- ९) तत्रैव, पृ. ७३
- १०) तत्रैव, पृ. ७९
- ११) तत्रैव, पृ. ९६

□□□

5)Dr. B. M. Birajdar

Education and Society
(शिक्षण आणि समाज)

UGC CARE Listed Journal
ISSN 2278-6864

Education and Society
Since 1977

**The Quarterly dedicated to Education through Social Development
And Social Development through Education**

March 2023
(Issue-I/ Volume-V)

Indian Institute of Education
J. P. Naik Path, Kothrud, Pune- 38

Education and Society, UGC Care Listed Journal (ISSN 2278-6864) March 23, Special Issue Vol.-V1

Indian Institute of Education

Prof. J. P. Naik and Dr. Chitra Naik

Founder of the Institute

Education and Society

(Special Issue on the theme of 'Sustainable Development through Social Science and Commerce Perspective' for one day International Conference Organized by LBS College Satara)

Editorial Board:

Prin. (Dr.) Jaysing Kalake, Chief Editor
Dr. Prakash B. Salavi, Executive Editor
Mrs. Shailaja D. Sawant, Secretary

Guest Editors:

Dr. Rajendra Shejval, Dr. Pratibha Chikmath, Dr. Dipak Jadhav, Dr. Pravin Jadhav
and Dr. Satish Vyavahare

Publisher:

Indian Institute of Education
J. P. Naik Path, Kothrud, Pune- 38

Contact Numbers: 8805159904, 9834109804

Web-site: www.iicpune.org

Email: educationandsociety1977@gmail.com, iicpune1948@gmail.com

Education and Society, the educational quarterly is owned, printed and published by the Indian Institute of Education, Pune. It is printed at Pratima Mudran, 1-B, Devgiri Istate, Survey No. 17/1-B, Plot no. 14, Kothrud Industrial Area, Kothrud, Pune 38. It is published by the Editor Dr. Jaysing Kalake at Indian Institute of Education J. P. Naik Path, Kothrud, Pune- 38. Opinions or views or statements and conclusions expressed in the articles that are published in this issue are personal of respective authors. The editor, editorial board and the institution will not be responsible for the same in any way.

40. Sustainable Development through Agricultural Practices Dr. Prashant Yashvant Phadnis	277
41. Sustainable Development and Economic Environment Dr. Ravindra Ashok Ahire	281
42. Role of Mahatma Gandhi Tantamukt Village Campaign in Curbing Illegal Activities Dr. Shahapure Suresh Laxman	287
43. Woman Entrepreneurship: An Overview Mrs. Shweta N. Magar	293
44. Social Sector Development in Kolhapur District Dr. Dipak D. Shinde	299
45. A Study of India's Current Status in the Context of Sustainable Development Goals Mr. Jagtap Arjun Sambhaji	306
46. Promotion of Gender Equality- Crucial Goal for Sustainable Development of India with Respect to SDG-5 Mrs. Sujata G. Patil	313
47. Concept of 'Sustainable Development' and Delineation of Environment in Indian History: A Holistic Approach Dr. Bhimashankar M. Birajdar	319
48. Public-Private Partnerships: Way of Embarking Infrastructure Dr. Amol Gowardhan Sonawale & Dr. Bandu Jayshing Kadam	326

**Concept of 'Sustainable Development' and Delineation of Environment
in Indian History: A Holistic Approach**

Dr. Bhimashankar M. Birajdar

Assistant Professor & Head (History),
Kisan Veer Mahavidyalaya, Wai, Dist: Satara (Maharashtra)

Abstract:

Environment and ecology play prominent and pivotal roles in the evolutionary phases of mankind since existence on the earth. It has appeared as one of the most determining elements into the full-fledged growth or key factors in disintegration and downfall of human civilizations. The phenomenon of the environment has acquired an important role and relevance during contemporary times. It was primarily due to the ecological imbalances that are predominantly generated by human actions. Human being's adaptations with the natural environment are explicit indicators of socio-economic, cultural, art, architecture and literary discourse and development. For the study of food traditions, habits, complexion, dress, environmental and ecological influences have seemed to be the key determining factors of any communities, provinces and nations around the globe. Environmental and ecological footprints which are popularly known as ecological heritage elaborated by a large number of environmental scientists, anthropologists and archaeologists. Human being's linkages with nature and indispensable relationships are the broad area of studies in natural sciences but being man as a social animal its comprehensive study has been incorporated in anthropology, sociology, ecology, philosophy, economics and history etc. Due to scientific and technological advancements in the last two decades it is becoming a multidisciplinary research area attracting young scholars emphasizing societal dimensions of environment and ecology with anticipation of elementary understandings of natural sciences. There is enormous historical literature including religious and non-religious that have elaborated, emphasized on the preservation and protection of environment and ecology. The present research article is a sincere endeavor to briefly explore the depiction of the environment and ecology from historical perspective and holistic approach. It would further boost scholarly research in the emerging field of environmental and ecological history in India.

Keywords: Human Civilizations, Ecological Imbalance, Natural Environment, Environmental and Ecological Footprints, Ecological Heritage, Environmental and Ecological History, Holistic Approach

Introduction:

'Sustainable Development' is becoming a popular term in almost all

6. Hughes Donald (1998): 'Early Ecological Knowledge of India from Alexander and Aristotle to Alien', in 'Nature and the Orient: The Environmental History of South and Southeast Asia', Grove Richard H., Damodaran Vinita and Sangwan Satpal (Eds.), N. Delhi, OUP.
7. Kothekar Shanta (2014): 'Itihasache Tantra Ani Tatvadnyan' (History Technique and Philosophy), Nagpur, Sainath Prakashan
8. Mirsa V. D. (2007): Stone Age Cultures, their Chronology and Beginning of Agriculture in North-Central India' in 'Man and Environment', XXXII (No. 1), Indian Society for Prehistoric and Quaternary Studies, Jan.-Jun. 2007, Pune
9. Narain Sunita (Ed.) (2015): 'Environmental History Reader', New Delhi, Centre for Science and Environment.
10. Patil Avanish (2010): 'Britishkalatil Paryavaran Vishayak Itihas Lekhan: Tyatil Kahi Prashna' (Environmental History Under the British Period: Some Questions) in 'Select Research Papers of Shivaji University History Conference', Department of History: Kolhapur.
11. Patra Benudhar (2016): 'Environment in Early India: A Historical Perspective' in 'Environment: Traditional and Scientific Research' Vol. 1, Issue 1, January-June, accessed on 25.08.2017 at URL: www.gc11.ac.in/wp
12. Rai Ashok Kumar (2022): 'National Education Policy: 2020- A Blueprint for Self-Reliant India', N. Delhi, Oxford Publishers and Distributors
13. Sarkar Mahua (2008): 'Imaging the Ganga: Culture and Ecology of the River' in 'Environment and History: Recent Dialogues', Sarkar Mahua (Ed.), Delhi, Kalpaz Publications
14. Sharma Mukul (2014): 'Green and Saffron Hindu Nationalism and Indian Environmental Politics' Ranikhet, Permanent Black Publisher.
15. Singh Chetan (2008): 'Forests, Pastoralists and Agrarian Society in Mughal India' in Prasad Archana (Ed.) 'Environment, Development and Society in Contemporary India: An Introduction, N. Delhi, Macmillan India Ltd.
16. Vatsyayan Kapila (1992): 'Ecology and Indian Myth' in 'India International Centre Quarterly', Vol. 19, No. 1/2, 'Indigenous Vision: Peoples of India Attitudes to the Environment' (Spring-Summer), India International Centre, accessed: on 20-11-2019 URL: <https://www.jstor.org/stable/23002227>
17. WCED (1987): (World Commission on Environment and Development): 'Our Common Future', (The Brundtland Report), Norway.